

Taustaa

Lapsuus on sukupuolittunut kokemus. Tyttöjen tarpeet ja oikeudet vaativat siten erityishuomiota lasten kannalta merkityksellisillä politiikan aloilla ja suunnitelmassa. Tyttöjen ja poikien altistuminen sukupuolistereotyyppiöille tiedotusvälineissä ja koulutuksessa sekä tyttöjen ja poikien erilainen kohtelu myötävaikuttavat stereotyyppiin koulutus- ja uravalintoihin. Tytöt ovat poikia alttiimpia sukupuoleen perustuvalla väkivallalla, kuten seksuaaliselle hyväksikäytölle, pornografialle ja ihmiskaupalle. Viime aikoina on noussut esiin myös muita lapsiin ja etenkin tyttöihin kohdistuvan väkivallan muotoja, joissa käytetään uutta teknologiaa, kuten verkkokiusaaminen. Syrjäisillä maaseutualueilla asuvat tytöt, vammaiset tytöt, romanitytöt ja laitoksissa asuvat tytöt kohtaavat edelleen haasteita terveys-, koulutus- ja sosiaalipalvelujen saannissa. Lisäksi syömistottumuksiin, terveyteen yleisesti ja erityisesti seksuaaliterveyteen liittyy sukupuolittuneita ulottuvuuksia, ja tytöt ja pojat kokevat ne eri tavalla.

Euroopan unionin neuvoston päätelmissä puheenjohtajavaltio Slovenian raportista (2008)

- todetaan, että EU:n lapsia koskeva politiikka ja sitoumukset eivät ole tarpeeksi sukupuolisensitiivisiä
- todetaan, että erityistä huomiota nimenomaisesti tyttöihin kohdistuviin haittoihin kiinnitetään vain harvoilla aloilla (esim. tietyt syrjinnän ja väkivallan muodot, kuten naisten sukuelinten silpominen).

Lapsen oikeuksia koskevassa EU:n toimintasuunnitelmassa (2011)

- pyritään edistämään lasten oikeuksia koskevien unionin perusoikeuskirjan määräysten ja YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen tehokasta täytäntöönpanoa
- ehdotetaan useita konkreettisia toimia (esim. lapsiystävälliset oikeuskäytännöt, haavoittuvassa asemassa olevien lasten suojeleminen ja lapsiin kohdistuvan väkivallan torjunta sekä EU:n sisällä että sen ulkopuolella).

Euroopan unionin direktiiveissä (2011–2012)

- todetaan lasten olevan erityisen suuressa vaarassa joutua väkivallan kohteeksi ja pyritään vahvistamaan uhrien suojelua koskevaa kehystä (direktiivi 2011/36/EU ihmiskaupasta ja direktiivi 2011/92/EU lasten seksuaalisen hyväksikäytön ja seksuaalisen riiston sekä lapsipornografian torjumisesta)

- korostetaan, että haavoittuvassa asemassa oleville ryhmille tarvitaan erityispalveluja (esim. hyväksikäytön uhriksi joutuneet naiset ja heidän lapsensa) (direktiivi 2012/29/EU väkivallan uhreista).

Neuvoo-antavassa raportissa Euroopan komissiolle ja työllisyys-, sosiaalipolitiikka-, terveys- ja kuluttaja-asioiden neuvoston päätelmissä (2012)

käsitellään talous- ja rahoituskriisin vaikutusta lapsiin.

Euroopan komission suosituksessa (2013)

- tunnustetaan lasten kohonnut köyhyysriski ja sosiaalisen syrjäytymisen riski
- korostetaan, että sukupuolten tasa-arvon ja kaikenlaisen lapsiin kohdistuvan syrjinnän torjumisen olisi oltava osa kaikkia pyrkimyksiä torjua lasten köyhyyttä ja sosiaalista syrjäytymistä
- tunnustetaan lasten oikeudet itsenäisinä henkilöinä ja vaaditaan toimia, jotka kohdennetaan erityisesti lapsia koskeviin ongelmiin (esim. koulutuksen keskeyttämisen vähentäminen) ja lapsiin kohdistuvaan väkivaltaan.

Pekingin toimintaohjelman strategiset tavoitteet ja EU:n indikaattorit

- L.1.** Poistaa kaikki tyttöihin kohdistuva syrjintä.
- L.2.** Poistaa tyttöihin kohdistuvat kielteiset asenteet ja käytännöt.
- L.3.** Edistää tyttöjen oikeuksia ja turvata ne sekä lisätä tietoisuutta heidän tarpeistaan ja valmiuksistaan.
- L.4.** Poistaa tyttöjen syrjintä koulutuksesta sekä taitojen kehittämisestä ja harjoittamisesta.
- L.5.** Poistaa tyttöjen terveyteen ja ravitsemukseen liittyvä syrjintä.
- L.6.** Eliminoida lapsityövoiman taloudellinen hyväksikäyttö ja suojella nuoria tyttöjä työpaikoilla.
- L.7.** Poistaa tyttöihin kohdistuva väkivalta.
- L.8.** Edistää tyttöjen tietoisuutta yhteiskunnallisesta, taloudellisesta ja poliittisesta elämästä sekä heidän osallistumisestaan julkiseen elämään.
- L.9.** Vahvistaa perheen osuutta tyttöjen aseman parantamisessa.

Vuonna 2008 Slovenian puheenjohtajakaudella neuvosto hyväksyi kolme indikaattoria, joilla arvioidaan seksuaali- ja ihmissuhdekasvatusta, tyttöjen ja poikien kielteisen omakuvan yleisyyttä ja tyttöjen ja poikien suhteellista suoriutumista 15-vuotiaina matematiikassa ja luonnontieteissä sekä naisten osuutta korkeakoulutuksessa aineissa, joissa he ovat yleensä aliedustettuina.

Euroopan tasa-arvoinstituutin perustama tietokanta "Women and men in the EU – facts and figures" sisältää uusinta tietoa näistä indikaattoreista. Se on saatavilla osoitteessa: <http://eige.europa.eu/content/women-and-men-in-the-eu-facts-and-figures>

Havainnot EU:n laajuisista tiedoista

Sukupuolten välisen eron kurominen umpeen matematiikan ja luonnontieteiden osaamisessa

Vuonna 2012 tehdyn PISA-tutkimuksen (OECD) tulokset osoittavat, että tyttöjen tulokset matematiikassa ovat poikia heikommalla tasolla. Poikien ja tyttöjen väliset erot näyttävät kuitenkin kaventuneen vuoteen 2009 verrattuna. Luonnontieteissä tyttöjen ja poikien tulosten erot ovat pienemmät, ja tytöt suoriutuvat poikia paremmin useimmissa jäsenvaltioissa.

Naisopiskelijoiden osuus opettajankoulutuksessa ja kasvatustieteissä oli erittäin korkea vuonna 2006 ja on sitä edelleen, sillä naisia oli 77 prosenttia kaikista alan opiskelijoista EU:ssa vuonna 2012.

Suurin sukupuolten epätasapaino naisten tappioksi voidaan havaita luonnontieteiden, matematiikan ja tietotekniikan korkeakouluopiskelijoissa: vuonna 2012 tyttöjä oli alle 50 prosenttia näiden alojen opiskelijoista useimmissa jäsenvaltioissa.

Seksuaali- ja ihmissuhdekasvatusta EU:ssa on vaihtelevaa ja keskittyy yleensä terveyteen

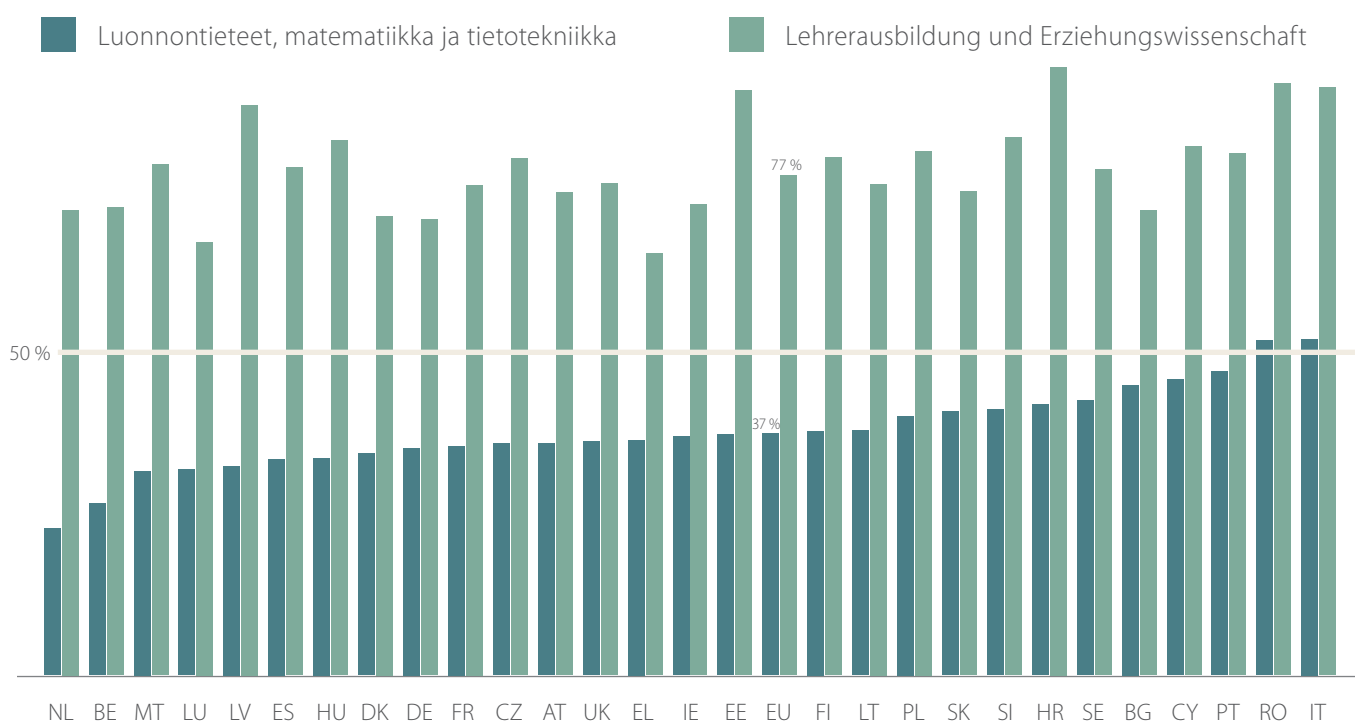
Seksuaali- ja ihmissuhdekasvatusta on vaihtelevaa jäsenvaltioissa, ja se kohdennetaan eri ikäryhmille. Vuonna 2012 seksuaalikasvatusta ei ollut pakollista seitsemässä jäsenvaltiossa. Monet jäsenvaltiot tarjoavat seksuaali- ja ihmissuhdekasvatusta vain varhaisella iällä, kun taas vain harvat tarjoavat sitä koko koulutuksen keston ajan.

Seksuaali- ja suhdekasvatuksessa keskitytään kaikissa jäsenvaltioissa lähinnä ehkäisyyn, sukupuolitautilien ja suunnitelmattomien raskauksien kaltaisiin kysymyksiin. Useimmissa tapauksissa opetusohjelmassa ei käsitellä sellaisia kysymyksiä kuin sukupuoliin perustuva väkivalta, sukupuolistereotyyppiä romanttisissa suhteissa sekä stigmatisointia liittyen hiviin/aidsiin ja LGBT-nuoriin (lesbot, homot, biseksuaalit ja transsukupuoliset). Useat jäsenvaltiot ovat ottaneet käyttöön suunnitelmia taatakseen tyttöjen mahdollisuudet saada seksuaali- ja lisääntymisterveyttä koskevia palveluja ja oikeudet seksuaali- ja lisääntymisterveyteen.

Jo hyvin nuorilla tytöillä on kielteinen kehonkuva

Vuosina 2009–2010 tehty Health Behaviour in School-aged children (HBSC) -kysely, jossa kartoitettiin nuorten terveyden ja hyvinvointiin vaikuttavia sosiaalisia tekijöitä, antaa tietoa tyttöjen ja poikien kehon omakuvan kehittymisestä.

NAISPUOLISTEN KORKEAKOULUOPISKELIJOIDEN OSUUS KAIKISTA OPISKELIJOISTA, 2012

Lähde: Eurostat, Education statistics.

Kyselyssä tytöiltä ja pojilta kysyttiin heidän todellista painoindeksiään (BMI) ja kuvaa, joka heillä on omasta kehostaan.

Vuonna 2010 niiden tyttöjen ja poikien, jotka kertoivat olevansa ”hieman lihavia” tai ”aivan liian lihavia”, vaihteli jäsenvaltioittain, mutta yleisesti ottaen näin vastanneita tyttöjä oli enemmän kuin poikia: 27 prosenttia 11-vuotiaista tytöistä arvioi oman painonsa liian suureksi, kun vastaava osuus pojista oli 22 prosenttia. BMI-laskelmat osoittavat, että pojat (17 %) ovat todennäköisemmin lääketieteellisesti ylipainoisia tai liikalihavia kuin tytöt (13 %) 11 vuoden iässä.

Tyttöjen kielteinen omakuva voimistuu iän myötä, ja kaikkein tyytymättömiä omaan kehoonsa olivat 15-vuotiaat. 15-vuotiaista tytöistä huomattava osa (40 %) määritteli itsensä ylipainoiseksi vuonna 2010 poikiin verrattuna (22 %). Kielteisen kehonkuvansa vuoksi tytöt osallistuvat poikia todennäköisemmin painonpudotusohjelmiin jo hyvin varhaisella iällä. Laihdutuskuurin aloittavien tyttöjen osuus kasvaa iän myötä, kun taas poikien osuus laskee.

Nämä käyttäytymismallit ovat myös seurausta sukupuolistereotypioista ja median vaikutuksesta tyttöjen omaan kuvaan, sillä niissä stigmatoidaan painoa ja vartalonmuotoja, eikä tätä näkökohtaa vielä tarkastella nykyisissä indikaattoreissa.

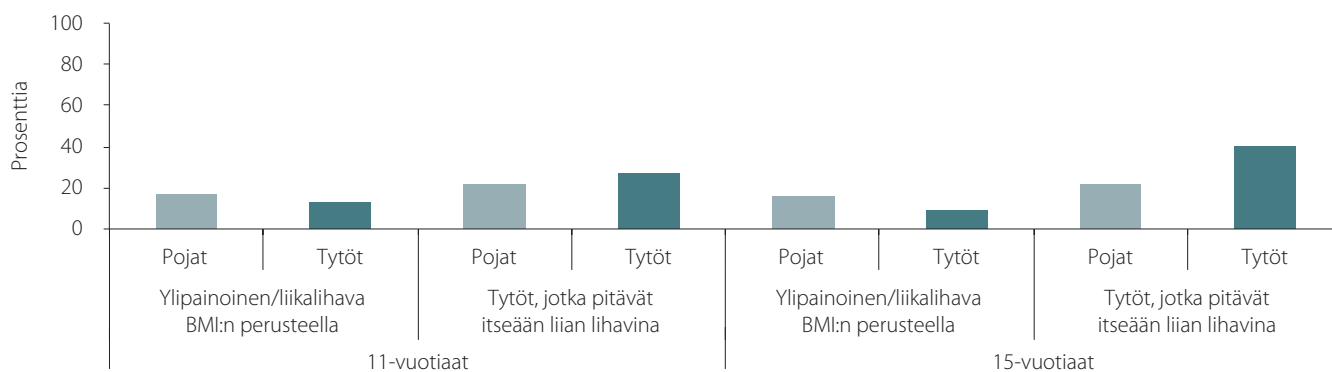
Sukupuolistereotypiat vaikuttavat eri tavalla tiettyihin tyttöryhmiin

Romanityttöjen erityistilanteita ja -haasteita on käsitelty toimintalinjauksissa ja toimissa useissa sellaisissa jäsenvaltioissa, joissa on romaniyhteisöjä. Tässä yhteydessä on tarpeen tarkastella esimerkiksi koulutuksen keskeyttämistä, koulutuksen heikompaa saatavuutta ja suurta lukutaidottomuutta. Samoja ilmiöitä voidaan havaita myös maahanmuuttajataustaisilla tai köyhempien perheiden tytöillä. Kyseiset tytöt keskeyttävät koulutuksen yleensä varhain, koska heidän on mentävä töihin, mikä tarkoittaa tavallisesti matalapalkkaista työtä, tai otettava vastuulleen hoito- ja perhevelvoitteita.

Uusia tyttöihin kohdistuvan väkivallan muotoja

Viime aikoina on noussut esiin myös muita lapsiin – ja etenkin tyttöihin – kohdistuvan väkivallan muotoja, joissa käytetään uutta teknologiaa (kuten verkkokiusaaminen). Jotkin jäsenvaltiot ovat tehneet lainsäädäntömuutoksia varmistukseksi, että tyttöjä suojellaan tältä henkisen väkivallan muodolta, erityisesti iässä, jossa sillä voi olla tuhoisia vaikutuksia tyttöjen hyvinvoinnille.

OMA KEHONKUVA: TYttöJEN JA POIKIEN TYYTYMÄTTÖMYYS OMAAN KEHOONSA

Lähde: Survey of Health Behaviour in School aged Children (HBSC).

Hyödyllisiä aloitteita:

Osa jäsenvaltioista toteutti sukupuolittain eriytettyjä erityistoimia, joilla kannustetaan tyttöjä ja poikia harkitsemaan muita kuin perinteisiä koulutus- ja **uravaihtoehtoja**. Itävallassa, Saksassa ja Alankomaissa järjestetään vuosittain Tyttöjen päivät -tapahtuma, ja Kypros, Tanska ja Puola ilmoittavat samankaltaisista toimista, jollainen on esimerkiksi ”Tyttöt insinööreinä” Puolassa. Virossa järjestetään uratapahtumia tytöille (ja pojille), annetaan tukea ja koulutusta, joilla kannustetaan tyttöjä ja poikia valitsemaan jokin muu kuin perinteinen ura, ja järjestetään useita tyttöjä voimauttavia koulutuksia (UN/ECE, 2014).

Osa jäsenvaltioista mainitsi toimia, jotka kohdennetaan erityistä syrjintää kohtaaviin tyttöihin, ja Romania ja Slovenia kehittivät **ohjelmia parantaakseen koulutuksen saatavuutta** romaniyhteisön lapsille.

Terveyskysymykset ja tyttöihin kohdistuvan väkivallan käsittely kuuluivat aloitteisiin, joihin viitattiin YK:n Euroopan talouskomissiolle toimitetuissa raporteissa. Portugali, Unkari ja Tanska ottivat käyttöön ihmisen papilloomavirus (HPV) -rokotteen teini-ikäisille tytöille, kun taas Kroatiassa sukupuolitautilien torjuntaa ja ehkäisyä koskevassa ohjelmassa annetaan erityistä neuvontaa tytöille ja vanhemmille HPV:stä. Itävalta ja Unkari korostivat voimavarojen kohdentamista

haavoittuvammassa asemassa oleviin tyttöryhmiin: Itävalta rahoittaa kiireellisiä tukipalveluja ”tytöille ja nuorille naisille, jotka ovat vaarassa joutua pakkoavioliiton uhreiksi tai jotka ovat pakkoavioliiton uhreja”, ja Unkarissa on käynnissä ohjelma teini-ikäisille tytöille, joiden katsotaan olevan ”haavoittuvassa asemassa monessa suhteessa”, kuten nuoret äidit ja huumeidenkäyttäjät.

EDISTYSASKELEITA JA NIIDEN ESTEITÄ ONGELMA-ALUEELLA L: TYTÖT

EDISTYSASKELEITA

- WHO:n kehittämät standardit muodostavat jäsenvaltioille vankan perustan seksuaali- ja ihmissuhdekasvatusta koskevien suuntaviivojen toteuttamiselle.
- Tyttöjen ja poikien tulosten välinen ero kaventuu matematiikassa.
- Tytöt pärjäävät hyvin luonnontieteissä (ja poikia paremmin useimmissa tapauksissa).

HINDERNISSE

- Seksuaali- ja ihmissuhdekasvatus vaihtelee suuresti EU:ssa, ja siinä keskitytään lähinnä terveystieteisiin.
- Tytöt ovat paljon poikia alttiimpia kuvittelemaan, että he ovat ylipainoisia, mikä voi olla vahingollista heidän terveydelleen.
- Tytöt ovat aliedustettuina luonnontieteissä, matematiikassa ja tietotekniikassa perus- ja korkeakoulutuksessa.
- Tytöt valitsevat edelleen ammattinsa paljon todennäköisemmin opettajankoulutuksen ja kasvatustieteiden alalta.

EU:n tulevan toiminnan suuntaviivoja

- Tyttöjen tulevaisuudennäkymät edellyttävät kokonaisvaltaista lähestymistapaa, jossa otetaan huomioon myös muut Pekingin toimintaohjelman ongelma-alueet (esim. terveys, koulutus, köyhyys ja tiedotusvälineet).
- Edistystä tyttöjen matematiikan ja luonnontieteiden tuloksissa on vahvistettava siten, että sukupuolilla olisi tasapainoisempi edustus luonnontieteiden, matematiikan ja tietotekniikan korkeakouluopinnoissa.
- Seksuaali- ja ihmissuhdekasvatukseen tarvitaan kokonaisvaltaisempaa lähestymistapaa, jossa tarkastelu ulotetaan normien, asenteiden ja stereotyyppien vaikutukseen ja tasa-arvoisten suhteiden tukemiseen.
- Oikeaa kehonkuvaa ja tyttöjen omakuvaa tukevia toimia on vahvistettava jo varhaisesta iästä lähtien, mukaan lukien normit, asenteet ja stereotyyppit.
- Lisäksi tarvitaan toimia uutta teknologiaa käyttävien väkivallan muotojen (esim. verkkokiusaaminen) käsittelemiseksi.

Europäisches Institut für Gleichstellungsfragen (EIGE)

Das Europäische Institut für Gleichstellungsfragen (EIGE) ist das EU-Kompetenzzentrum für Gleichstellungsfragen. Das EIGE unterstützt politische Entscheidungsträger und alle relevanten Einrichtungen in ihren Bemühungen zur Verwirklichung der Gleichstellung von Naiset und Miehett in Europa und darüber hinaus, indem es spezifisches Fachwissen sowie verlässliche und vergleichbare Daten zur Gleichstellung in Europa bereitstellt.

Weitere Informationen: <http://eige.europa.eu>

Das Ressourcen- und Dokumentationszentrum (RDC) des Europäischen Instituts für Gleichstellungsfragen (EIGE) ist ein innovatives und praktisches Instrument, das dabei hilft, wichtige Ressourcen zur Geschlechtergleichstellung zu identifizieren und unter den an der Gleichstellungspolitik und -praxis interessierten Personen erleichtert und einen Online-Bereich für Diskussionen und Debatten bietet.

Weitere Informationen: <http://eige.europa.eu/content/rdc>

Kontakt:

Europäisches Institut für Gleichstellungsfragen
Gedimino pr. 16, LT-01103 Vilnius, LITAUEN
Tel. +370 521574-44/00

facebook.com/eige.europa.eu

twitter.com/eurogender

youtube.com/eurogender

<https://eurogender.eige.europa.eu>

ISBN 978-92-9493-271-6

doi:10.2839/19511

MH-04-15-022-FI-N